

ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ (ΚΡΑΤΟΣ)

Γενικός θεωρητικός καθορισμός

ΥΠΟ

Α. ΕΛΕΥΘΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

Μετάφρασις Δ. Καλιτσονάκη ¹⁾

Ἡ ἔννοια τῆς «Κοινωνίας» παράπλευρα πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς «Πολιτείας» ἀνεφάνη κυρίως ἀρχετὰ ἑνωρίς. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐγνώριζε καὶ τὰς δύο ἔννοιαις, διέκρινεν αὐτὰς χωριστὰ περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον, καθώρισε δὲ μάλιστα καὶ σχέσιν τινὰ τῶν ἔννοιῶν τούτων πρὸς ἀλλήλας· ἡ Πολιτεία ἐθεωρήθη ὑπ' αὐτοῦ ὡς Κοινωνία τις. Καὶ αἱ δύο ὁμοῦς ἔννοιαι αὐταὶ εἰς τοὺς κατόπιν χρόνους ἔξαφανίζονται τρόπον τινά· καίτοι δὲ ὁ Ρουσσὸς διέκρινε πάντοτε συστηματικῶς καὶ σαφῶς τὰς ἔννοιαις Κοινωνία καὶ Πολιτεία (μάλιστα τὴν Πολιτείαν παρήγαγεν ὀλοκληρωτικῶς ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ συμβολαίου), ἡ ἐπιστήμη ὁμοῦς δὲν ἔμερίμνησε ποτὲ διὰ τὴν καταστήσῃ τέλος τὰς δύο ταύτας ἔννοιαις ἀντικείμενον ἰδίαις ἐρεύνης, οὕτω δὲ μὴ ὀμιλῶμεν αὐτοβούλως περὶ αὐτῶν.

Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐγεννήθη κυρίως τὸ πρῶτον μὲ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν, ἣ ὀποία καθαρὰ διεχώρισε Κοινωνίαν καὶ Πολιτείαν ὡς διαφόρους ὑποστάσεις. Εἰς τὴν Γερμανίαν ἐπεχείρησαν μετὰ ταῦτα οἱ L. v. Stein, v. Mohl, Treitschke καὶ ἄλλοι τὰ καθορίσασιν τὴν πρὸς ἀλλήλας σχέσιν τῆς Πολιτείας καὶ Κοινωνίας. Παρὰ ταῦτα δὲν δυνάμεθα οὔτε σήμερον ἀκόμη τὰ θεωρήσωμεν ὅτι τὸ πρόβλημα

1) Συμφωνῶν γενικῶς μὲ τὰ γραφόμενα τοῦ Γ. Χαριτέκη εἰς τὸ Α' τεύχος τοῦ Ἀρχαίου τούτου (σελ. 22—23), περὶ τῆς παραμύθου τῆς ἐρένης τῶν βασικῶν κοινωνιολογικῶν προβλημάτων ἐν Ἑλλάδι, ἐξελληνίσω καὶ ἐγὼ τὴν κατωτέρω βαθυστόχαστον ἀνάλυσιν τοῦ ἐν Ζυρίχῃ σοφοῦ Ἑλληνος κοινωνιολόγου, τῆς ὁποίας ὁ τίτλος εἶναι: Gesellschaft und Staat. Kurze prinzipielle Bestimmungen von Dr phil. Eleutheropoulos Prof. an der Universität Zürich, Ἐδημοσιώθη εἰς τὴν: Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft (Hrsg. v. K. Bücher) ἔτος 1921 σελ. 169.

ἔτέθη θεωρητικῶς καὶ ἐλύθη. Χαρακτηριστικὸν τούτου εἶναι, ὅτι ὁ E. Gothein γράφει εἰς τὸ σχετικόν του ἄρθρον ἐν τῷ Handw. der Staatswissenschaften (3. ἔκδ.): «ἐπειδὴ ὅμως παραπολλὰ κοινὰ συμφέροντα τῶν ἀνθρώπων ὑπερπηδῶσι τὴν σφαιρὰν τῆς ἐπιρροῆς τῶν καθ' ἕκαστον Πολιτειῶν, διὰ τοῦτο καὶ εὐρίσκομεν πολλάκις εἰς κάποριαν ἀντίθεσιν «Πολιτείαν» καὶ «Κοινωνίαν» — σήμερον μάλιστα τοῦτο εἶναι συνηθέστατον—». Κατὰ τὴν γνώμην μου, διὰ τῶν «ἐπειδὴ» καὶ «διὰ τοῦτο» δὲν θεμελιώνεται τὸ ζήτημα, τὸ ὁποῖον καθυστερεῖ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι καὶ σήμερον ἀκόμη δὲν διακρίνομεν σαφῶς ἀπ' ἀλλήλων τὰς ἐννοίας Κοινωνία καὶ Πολιτεία.

Ἡ κατωτέρω βραχεία θεωρητικὴ ἔρευνα ἃς λογισθῆ ὡς νύξιν τις διὰ τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Ἡ ἔννοια «ΚΟΙΝΩΝΙΑ»,

Γλωσσικῶς χρησιμοποιουμένη τὴν λέξιν «Κοινωνίαν» ὅταν θέλωμεν νὰ ὑποδηλώσωμεν συνύπαρξιν, συμβίωσιν, συσχετίσιν ἀνθρώπων. Ὁ E. Gothein γράφει: «Ὅλαι αἱ δυναταὶ μορφαὶ ἀνθρωπίνης κοινωνικῆς ζωῆς καθορίζονται ἄρκετὰ ὁμοιομόρφως διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου εἰς ὅλας τὰς νεωτέρας γλώσσας». Μεθοδολογικῶς λοιπὸν κατὰ τὴν γνώμην μου καταλήγομεν ὀρθῶς εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς Κοινωνίας τότε μόνον, ὅταν ἀθροίσωμεν ὅλας τὰς σχέσεις ἢ εἶδη τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ταξινομήσωμεν ταῦτα, τὰ ἀναλύσωμεν καὶ ἀνακαλύψωμεν τὸ κοινὸν χαρακτηριστικὸν αὐτῶν. Ἐξηγοῦμαι.

Συνηθέστατα βέβαια χρησιμοποιεῖται ἡ λέξις Κοινωνία εἰς τὴν ἔκφρασιν «ἀνθρωπίνη Κοινωνία» ὅμοιαι ὅμως γενικαὶ ἔκφράσεις εἶναι καὶ αἱ «εὐρωπαϊκὴ» «δυτικὴ» Κοινωνία. Εἰς τὰς ἔκφράσεις ταύτας πρόκειται προφανῶς εἰς μὲν τὴν πρώτην ὁ καθορισμὸς τῆς διαφορᾶς μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ ζώου, εἰς δὲ τὰς δευτέρας ὁ καθορισμὸς τῶν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων διαφορῶν ἢ «δυτικὴ Κοινωνία» π.χ. διακρίνεται ἀπὸ τὴν «ἀνατολικήν». Εἰς τὰς περιπτώσεις ὅμως ταύτας ἀνευρίσκομεν κατὰ τὴν γνώμην μου, δύο χαρακτηριστικὰ τῆς ἐννοίας τῆς Κοινωνίας: Κοινωνία σημαίνει πρῶτον ἄθροισμά τι, καὶ δεύτερον ὠρισμένην τινὰ κατάστασιν τοῦ ἄθροίσματος τούτου 1. Ἄθροισμά τι: διακρίνομεν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰ ζῶα, ἢ εἰδικώτερον τοὺς ἀνθρώπους τῆς Εὐρώπης, ἢ ἀκόμη εἰδικώτερον τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, ἀπὸ τὴν ὀλότητα τῶν μὴ Εὐρωπαϊῶν ἢ Δυτικοευρωπαϊῶν 2. ὠρισμένην τινὰ κατάστασιν: τοῦτο δὲ εἶνε τὸ ἰδιάζον ἐνταῦθα ὅτι δὲν λαμβάνομεν ὑπ' ὄψιν εἰδικὰ σωματικὰ ἢ πνευματικὰ, ἀλλὰ

τικά ἀλλὰ χαρακτηρίζονται γενικῶς αἱ Κοινωνίαι ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς των, ἀπὸ τὴν θεωρίαν των περὶ ζωῆς· ἡ «δυτικοευρωπαϊκὴ Κοινωνία» εἶνε κατὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ὄρου τούτου, τὸ σύνολον ὠρισμένης σκέψεως, αἰσθήματος, ἐνεργείας, διαφέροντος ἀπὸ τὰ παρόμοια σύνολα ἄλλων κοινωνιῶν εἶναι πολὺ στενὴ καὶ δὲν ἀνταποκρίνεται οὔτε πρὸς τὴν γλωσσικὴν χρῆσιν, ἢ διακρίσις τὴν ὁποίαν κάμνει ἐν ταῦθα ὁ *Goth ein* διὰ τῆς ἐννοίας τῆς κοινότητος τῶν συμφερόντων· πρόκειται μᾶλλον περὶ κοινῆς σκέψεως, αἰσθήματος καὶ ἐνεργείας· βέβαια ἡ ἰδιαιτέρα σκέυσις, τὸ αἰσθημα καὶ ἡ ἐνέργεια ἀναπτύσσουσι μετὰ ταῦτα καὶ ἰδιαιτέρα συμφέροντα. Ἔτσι ἡ βαθυτέρα ἐννοια τῶν δύο ἐκείνων χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων τῶν ἐκφράσεων: «ἀνθρωπίνη» ἢ «εὐρωπαϊκὴ Κοινωνία» κλπ. εἶνε πάντως ἡ ἐξῆς: Κοινωνία σημαίνει: πλειονότητα ἀνθρωπίνων ἀτόμων ἢ ἀτομῶν ἢ ἀτομῶν ὅποια διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν κοινῶν ἀντιλήψεων, καὶ κανονίζουσι ἐπομένως διὰ τούτων τὴν πρὸς ἄλληλα συμπεριφορὰν των. Πράγματι δὲ ὁμιλοῦμεν ὁμοίως καὶ περὶ «πολιτισμένης» περὶ «καλῆς» ἢ περὶ «χριστιανικῆς» Κοινωνίας.!

Ἐπὶ τῆς ὁμοίας καὶ ἄλλῃ χρῆσις τῆς λέξεως «Κοινωνία» εἰς τὴν γλῶσσαν: 1) γίνεται λόγος περὶ Κοινωνίας τῆς ὁποίας ἡ ἐννοια ἀναλυτικῶς ἐξεταζομένη εἶναι ἡ ὑπὸ τῆς ὁμάδος ταύτης τῶν ἀνθρώπων συνειδητὴ ἐπιδίωξις ὠρισμένου σκοποῦ αὐτὴ εἶναι π. χ. ἡ ἐννοια τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν, ἢ ἄλλης τινὸς Κοινωνίας (ἐταιρείας) πρὸς διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν Ἰαπωνίαν κλπ. Ἐδῶ πάλιν ἀνευρίσκομεν, ἀκριβῶς ἐξετάζοντες τὰ πράγματα, ὅτι προστίθεται εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς ὁμάδος καὶ ἄλλη ἀκόμη ἐννοια, ἡ τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ δηλαδὴ μερικὸι ἀνθρώποι συνέρχονται διὰ τὰ πραγματοποιήσωσι σκοπὸν τινα· εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἔχομεν ὡς αὐτονόητον ὅτι ἐκ τοῦ σκοποῦ τούτου γεννῶνται ὑποχρεώσεις τινὲς διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι πρὸς χάριν τοῦ ἐν λόγῳ σκοποῦ συνῆλθον· τὸ εἶδος τοῦ σκοποῦ δὲν μᾶς διαφέρει διὰ τὴν γενικὴν ἐννοίαν.

Ἄν παραβάλωμεν τώρα τὰς τελευταίας ταύτας «Κοινωνίας» (ἐταιρείας) πρὸς τὰς ἀνωτέρω μνημονευθείσας, ἔχομεν τὴν ἐξῆς παρατήρησιν:

1) Πρὸ παντός εἰς τὰς τρεῖς γλώσσας. Οἱ Γερμανοί, Γάλλοι καὶ Ἴταλοι μεταχρῆζονται δηλαδὴ τὴν αὐτὴν λέξιν διὰ τὴν ἐννοίαν «ἐταιρεία», τὴν ὁποίαν μεταχρῆζονται καὶ διὰ τὴν ἐννοίαν «Κοινωνία», ἢτοι λόγους: *Cesellschaft*, *Société*, *Società*, καὶ ὅταν πρόκειται περὶ ὁμάδος διὰ κερδοσκοπικὴν ἐπιχείρησιν. Ἐν τῇ ἀλλοτρικῇ κάμνομεν χρῆσιν εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τῆς λέξεως «ἐταιρεία», μόνον δὲ εἰς τὸ ἐνοχικὸν δίκαιον χρησιμοποιοῦμεν, εἰς αἰδικὴν τινα σχέσιν παρακλησίαν τῆς ἐταιρείας, τὴν λέξιν «Κοινωνία» (*communio incidens*). Νεωτέρα, παραλλόσεως ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν, εἶναι ἡ ἑκφρασις τῆς «Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν».

ἡ Κοινωνία εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ὑφίσταται σιωπηρῶς, ἄνευ συμπράξεως ἢ δηλώσεως τῆς βουλήσεως τοῦ ἀτόμου, ὡς ἄθροισμα ὁμοφρονούντων· εἰς τὰς τελευταίας (Κοινωνία Ἐθνῶν, ἔταιρεία πρὸς διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ κλπ.) ἡ Κοινωνία (ἔταιρεία) δὲν ὑφίσταται αὐτομάτως, ἀλλὰ ἰδρύεται καὶ μάλιστα διὰ τῆς δηλώσεως, τῆς θελήσεως ἀτόμων, τὰ ὅποια συνολικῶς ἐπιδιώκουσιν ὄρισμένον σκοπόν. Τώρα ἐννοοῦμεν λοιπὸν (φυσικὰ τυπικῶς) καὶ τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν ἐκφράσεων «ἀστική Κοινωνία» καὶ «σοσιαλιστικὴ δημοκρατία»· ἡ τελευταία χωρίζεται βέβαια ἀπὸ τὴν πρώτην, ἢ ὅποια ὡς ἱστορικὸν δεδομένον ὑφίσταται αὐτόματα.

Οὕτω κατελήξαμεν εἰς τὰ ἐξῆς : πρῶτον εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς Κοινωνίας ἐξυπακούεται ἡ ἔννοια τῆς ὁργανώσεως καὶ δευτέρον ἔχομεν διάφορα εἶδη Κοινωνιῶν.

α') Εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς Κοινωνίας ἐξυπακούεται ἡ ἔννοια τῆς ὁργανώσεως, δηλαδὴ Κοινωνία εἶναι ὠργανωμένον ἄθροισμα περισσοτέρων ἀνθρώπων. Τοῦτο συνεπεράναμεν ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω γλωσσικὴν ἀνάλυσιν τῶν περιπτώσεων τῆς χρήσεως τῆς λέξεως Κοινωνία· κατεδείξαμεν δηλαδὴ ὅτι τὸ ἄθροισμα, διὰ τὸν λόγον τὸν ὅποιον γίνεται ἄθροισμα, ὑποχρεωτικῶς καὶ ὁργανοῦται. Οὔτε εἰς τὴν πρακτικὴν ἔχομεν καὶ μίαν περίπτωσιν, εἰς τὴν ὅποιαν γίνεται λόγος περὶ Κοινωνίας, χωρὶς νὰ ἔχωμεν κανονισμόν τινα σχέσεων : καὶ εἰς τὴν ἀπλουστάτην Κοινωνίαν, π. χ. συνάθροισιν μερικῶν ἀτόμων πρὸς διασκέδασιν ὑπάρχουσιν ἢ παρευθῦς τίθενται μερικοὶ κανόνες συμπεριφορᾶς, συνήθως οἱ τῆς ἀξιοπρεπείας. Εἶναι ἀξιοπαρατήρητον ὅτι ἡ γλώσσα οὐδέποτε μεταχειρίζεται τὴν λέξιν Κοινωνία (ἔταιρεία) προκειμένης μᾶζης μόνον ἢ ἀπλοῦ ἀθροίσματος. Διότι ἀπλοῦν ἄθροισμα βέβαια δὲν εἶναι ὁργάνωσις. Εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς κοινωνίας ὅμως συμπεριλήφθη καὶ ἡ τῆς «διαρκείας» (Spencer) ἢ τῆς «ἀπομιμήσεως». Τοῦτο ὅμως δὲν προκύπτει κατ' οὐδένα τρόπον ἐκ τῶν γεγονότων, ὡς τὰ πραγματεύθη ἐγὼ μέχρι τοῦδε. Ἀφοῦ ἡ δυτικοευρωπαϊκὴ Κοινωνία καλεῖται Κοινωνία ὡς καὶ ἡ συνάθροισις μιᾶς ἢ δύο ὥρων ἢ λεπτῶν τιῶν πρὸς διασκέδασιν, τότε βεβαίως δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος ἐνταῦθα περὶ διαρκείας.

Καὶ κατὰ τῆς ἀπομιμήσεως (Tarde) παρατηρῶ ἐν πρώτοις ὅτι μόνον τὸ πολὺ εἰρωνικῶς δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ «λαμπρᾶς Κοινωνίας» (συντροφιάς) πιθήκου καὶ ἀνθρώπου. Ἄλλως τε ἡ λέξις «Ἀπομιμήσις» εἰς τὸν Tarde, ὁ ὁποῖος θέλει ταύτην ὡς συστατικὸν στοιχείον τῆς ἔννοιας τῆς Κοινωνίας, εἶναι κυρίως δηλωτικὴ μόνον τῶν ἰσοτήτων καὶ ὁμοιοτήτων τῆς Κοινωνίας, αἱ ὅποιαι δύναται νὰ ἐξηγηθῶσι καὶ κατ' ἄλλον τρόπον.

«Κοινωνία» λοιπὸν σημαίνει πρὸ παντὸς «μὲν ὄντων ὀργανωμένον ἄθροισμα». Καθὼς καὶ ἀντιθέτως ὀφείλομεν νὰ εἴπωμεν ὅτι κάθε ὀργανωμένη ὀλότης εἶναι Κοινωνία. Διότι βέβαια δὲν ὑφίσταται καμμία ὀργανωμένη ὀλότης ἀνθρώπων, ἢ ὁποία δὲν λέγεται ἢ δὲν δύναται νὰ λεχθῆ Κοινωνία.

Αἱ ἔννοια Κοινωνία καὶ ὀργανωμένη ὀλότης καλύπτονται ἀναμεταξύ των τελείως· βέβαια ὅταν λέγωμεν ὀργανωμένην ὀλότητα ἐννοοῦμεν ὀργανωμένην ὀλότητα ἀνθρώπων.

β') Ὑπάρχουσιν ὡς ἀνωτέρω ὑπεδηλώσαμεν διάφορα εἶδη Κοινωνιῶν κατελήξαμεν δὲ εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο παραβάλλοντες τὰς ἐκφράσεις «δυτικοευρωπαϊκή», «χριστιανική Κοινωνία», με τὰς ἐκφράσεις «Κοινωνία ἐθνῶν», «Ἐταιρεία πρὸς διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν Ἰαπωνίαν κ.τ. Οὕτως ἐξηκριβώσαμεν δύο εἶδη Κοινωνιῶν.

1. Τὰς Κοινωνίας αἱ ὁποῖαι ὑφίστανται σιωπηρῶς καὶ αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὡς ὀργάνωσιν των τὰ ὑπ' αὐτῶν ἀκλουθούμενα ἔθιμα, συνηθείας καὶ ἀντιλήψεις, συντόμως δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν ἐπιστημονικῶς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς Κοινωνίας Κοινότητα ἀντιλήψεων.

2. Τὰς Κοινωνίας (ἐταιρείας) αἱ ὁποῖαι ἀποτελούμεναι ἀπὸ ἐνώσεις προσώπων δι' ὀρισμένους σκοποὺς, γυνῶνται τὸ πρῶτον διὰ τῆς ἐνώσεως, καὶ τῶν ὁποίων ἢ ὀργάνωσις συντελεῖται θετικῶς τὸ πρῶτον, ἔνεκα τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ· ἐπιστημονικῶς καθορίζομεν συντόμως τὸ εἶδος τοῦτο τῆς Κοινωνίας διὰ τοῦ συνήθους ὄρου ἐταιρεία ἐπιχειρήσεων.

Ζήτημα γυνᾶται τῶρα ἂν εἰς τὰ δύο ταῦτα εἶδη τῆς Κοινωνίας ἔξαντελεῖται ὀλόκληρος ἡ ἔννοια τῆς Κοινωνίας. Τοῦτο θὰ ἡδυνάμεθα νὰ ἐξακριβώσωμεν διὰ τῆς ἐρεῦνης κάθε δυνατοῦ εἶδους ὀργανώσεως περισσοτέρων ἀνθρώπων· ὅσα εἶδη τοιούτων ὀργανώσεων τόσα καὶ εἶδη Κοινωνιῶν, ἀφοῦ παρεδέχθημεν ὅτι αἱ ἔννοια Κοινωνία καὶ ὀργανωμένη ὀλότης ἀνθρώπων καλύπτουσιν ἀλλήλας. Δὲν ἔξετάζω ὁμῶς τὸ θέμα μου κατὰ τὸν ἀχαρῆ αὐτὸν τρόπον. Θέτω τὸ ζήτημα καλύτερα θετικῶς: Ἐξετάζω τὴν μεγάλην ὀργανωμένην ὀλότητα τῶν ἀνθρώπων, τὴν Πολιτείαν, καὶ ἐρωτῶ ἂν ἡ Πολιτεία εἶναι καὶ Κοινωνία, καὶ ἂν εἶναι Κοινωνία, τί εἶδους περίπου Κοινωνία εἶναι. Διὰ τὴν ἀπάντησιν τοῦ ἐρωτήματος τούτου ἀναλύω πάλιν λεπτομερῶς τὴν Πολιτείαν — ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀνέλυσα τὴν Κοινωνίαν — ἐννοεῖται ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ἐκείνης ἢ ὁποία μᾶς διαφέρει ἐνταῦθα, τὴν ἀναλύω δηλαδὴ ὡς ὀλότητα καὶ ὡς ὀργάνωσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Η ΦΥΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Εἰς τὴν ἀνθρωπίνην συνένωσιν ἡ ὁποία καλεῖται Πολιτεία ¹⁾ ἀνεύρον τὰ ἐξῆς οὐσιώδη γνωρίσματα:

α) ἡ Πολιτεία ἀποτελεῖται ἀπὸ τάξεις καὶ καταστάσεις (ἐπαγγέλματα) ἢ κόμματα·

β) αἱ διαφοραὶ αὗται ὑφίστανται ἔνεκα τῶν διαφορῶν σκοπῶν τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἀτόμων· ἄτομα μὲ τοὺς αὐτοὺς σκοποὺς συνδέονται διὰ νὰ πραγματοποιήσωσι τὸν σκοπὸν τῶν εἰς βᾶρος τῶν ἄλλων·

γ) ἕκαστος τῶν διαφορῶν σκοπῶν λοιπὸν προσπαθεῖ νὰ ἐπικρατήσῃ, διαυτὸ μεταξὺ τῶν λαμβάνει χώραν ἀνταγωνισμὸς τις·

δ) ὁ ἐπικρατήσας σκοπὸς ὀργανώνει, καθορίζει τὰς ἀρχὰς τῆς ὀργανώσεως τῆς συνενώσεως, ἡ ὁποία καλεῖται Πολιτεία·

ε) ἐν τῷ ἀγῶνι τῶν σκοπῶν εἶναι δυνατόν ὁ πρότερον ἐπικρατήσας σκοπὸς νὰ παραμερισθῇ· ἔχομεν λοιπὸν ἐκάστοτε ὀργανῶσιν ἡ ὁποία ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς ἄλλους διὰ τῆς βίας.

Σύμφωνα μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα γνωρίσματα τῆς Πολιτείας — λεπτομερέστερον ἀκόμη θέλω ἐξετάσει· τινὰ ἐξ αὐτῶν κατωτέρω — αὕτη εἶναι σχετικὴ τις κατάστασις ἀνθρώπων συμβιούντων καὶ εἰδικώτερον ἀκόμη, ἡ σχετικὴ ἐκείνη κατάστασις, ἡ ὁποία γεννᾶται διὰ τῆς βίας τοῦ ἐκάστοτε σκοποῦ (τῆς θελήσεως), ὁ ὁποῖος ἐπικρατεῖ ἐν τῷ πρὸς ἀλλήλους ἀγῶνι τῶν σκοπῶν· μὲ ἄλλους λόγους: Πολιτεία εἶναι ἡ σχετικὴ ἐκείνη κατάστασις, ἡ ὁποία γεννᾶται διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἰσχυρᾶς θελήσεως ²⁾

Αὕτη εἶναι ἡ φύσις τῆς Πολιτείας ὡς τὴν γνωρίζομεν εἰς τὴν πραγματικότητα. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ὑπολαμβάνει ἐνιαίαν θέλησιν εἰς τὴν Πολιτείαν, τὸν δὲ νόμον ἢ τὴν τάξιν ὡς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς θελήσεως ταύτης, συγχέει τὴν ἐπιθυμίαν του ἢ ἠθικόν τι αἶτημα (φιλοσοφικὴν τινα ἀντιληψιν περὶ τοῦ πῶς πρέπει νὰ εἶναι ἡ συνένωσις τῶν ἀνθρώπων) μὲ τὰ γεγονότα.

Εἰς τὴν πραγματικὴν Πολιτείαν εἶναι λοιπὸν οἱ σκοποί, τοὺς ὁποίους ἰσχυρὸς τις ἐπιβάλλει (ἄτομόν τι, φυσικὰ ἐνισχυμένον μὲ θετικὴν δύναμιν, ἢ τάξις ἢ κόμμα τι), ἡ αἰτία τῆς ὀργανώσεως, τὴν ὁποίαν ὀργανῶσιν ὀνομάζομεν Πολιτείαν.

1) Βλ. τὴν Soziologie μου 2. ἐκδ.

2) Τοῦτο συμβαίνει ἀκόμη καὶ εἰς τὰς ὀργανώσεις ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἀποσκοποῦν τὴν πραγματοποίησιν ἠθικῆς τινος ἀρχῆς· διότι καὶ αὕτη ἐπιβάλλεται διὰ τῆς βίας εἰς τοὺς ἄλλους ὡς κανὼν δικαίου καὶ κατὰ τὴν πρότασιν καὶ κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν του.

Ἄν θελήσωμεν νὰ ἐρευνήσωμεν ἀκριβέστερον τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ὀργανώσεως, πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας τοὺς σκοποὺς οἱ ὁποῖοι γεννοῦν τὴν ὀργάνωσιν. Πρέπει βεβαίως, προκειμένου τούτου νὰ διακρίνωμεν δύο εἶδη σκοπῶν: σκοποὺς οἱ ὁποῖοι κατευθύνονται ἐξωτερικῶς, ὡς τοὺς σκοποὺς Πολιτείας τινὸς ἀπέναντι ἄλλης Πολιτείας, καὶ σκοποὺς οἱ ὁποῖοι κατευθύνονται ἐσωτερικῶς, ὡς τοὺς σκοποὺς οἱ ὁποῖοι πραγματοποιοῦνται ἐντὸς αὐτῆς ταύτης τῆς Πολιτείας.

Καθόσον ἀφορᾷ τὴν ἐξωτερικὴν ἀποψιν ἔχομεν ἓνα σκοπὸν, ὁ ὁποῖος ὑφίσταται ἀναγκαστικῶς διὰ κάθε Πολιτείαν, ἕνεκα τοῦ περι ὑπάρξεως ἀγῶνος τῆς Πολιτείας ταύτης κατ' ἄλλων Πολιτειῶν. Ὁ σκοπὸς οὗτος ὑφίσταται πρὸ παντὸς καὶ ἰδίως διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τῶν διαφορῶν ἐκάστης Πολιτείας: τοῦτο εἶναι τὸ κατόπιν πρόβλημα τῶν ἐθνοτήτων. Οὐχ' ἦττον ὁμοῦς ὁ φυσικὸς οὗτος ἀρχικῶς ἐξωτερικὸς σκοπὸς, χάνει τὴν παντοδυναμίαν του πλέον ἐντὸς τοῦ συνδέσμου, μὲ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸ κορύφωμα τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν. Τὸ προλεταριάτον π. χ. ἐξ οἰκονομικῶν λόγων, εἰς τὸν ἀγῶνά του κατὰ τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ θέλει νὰ ὑπερβῇ τὰ κρατικὰ ὄρια, τοὺς κρατικοὺς φραγμούς, καθὼς καὶ οἱ ἀκραιφνεῖς ὁπαδοὶ τῆς ἰδέας τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὁ ἐξωτερικὸς, ἀρχικῶς δὲ φυσικὰ ἐνιαῖος σκοπὸς τῆς Πολιτείας, ὁ ὁποῖος κατόπιν ἐξεδηλώθη ὡς ἐθνικισμὸς, δὲν εἶναι πλέον ὁ σκοπὸς ὁ ἀπὸ κοινοῦ ἐπιδιωκόμενος ὑπὸ ὄλων τῶν μελῶν πολιτειακοῦ τινος συνδέσμου, ἀλλ' ἀποτελεῖ τὸν σκοπὸν μόνον μέρους τινὸς τῶν μελῶν, τὸ ὁποῖον μέρος ἐν ἀνάγκῃ ἐπιβάλλει τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰς τοὺς ἄλλους. Τὸ πανίσχυρον αἰσθημα τοῦ ἐθνικισμοῦ δύναται νὰ ἐξασθενήσῃ, μάλιστα ἴσως καὶ τελείως νὰ καταπνιγῇ δι' ἰσχυροτέρων ἀκόμη αἰσθημάτων (πελνῆς, ἔρωτος,) καὶ ψυχροῦ ὑπολογισμοῦ: τότε ὁ ἐξωτερικὸς σκοπὸς τῆς αὐτοσυντηρησίας τῆς Πολιτείας ἀνιπροσωπεύεται μόνον ὑπὸ τῶν κεφαλαιακῶς διαφερομένων καὶ τῶν λοιπῶν ἰδεολόγων ἐθνικιστῶν, οἱ ὁποῖοι ὀπὸ κοινοῦ, ἐν ἀνάγκῃ ἐπιβάλλουσι τὸν σκοπὸν τοῦτον τῆς αὐτοσυντηρησίας τῆς Πολιτείας καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἐντὸς τῆς αὐτῆς Πολιτείας.

Πρὸ παντὸς ὁμοῦς διαπιστοῦται ἐσωτερικῶς, εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν τῆς πολιτείας, ἡ θέλησις τοῦ ἰσχυροῦ, ἡ ἰσχυρά, ἡ ἐπικρατοῦσα θέλησις, ὡς ἡ ὀργανώτρια καὶ ὁ σκοπὸς τῆς, ὡς ἡ ἀρχὴ τῆς τάξεως, τῆς ὀργανώσεως. Ὁ σκοπὸς οὗτος ὡς ἡ ἀρχὴ τῆς ὀργανώσεως, εἴτε ἐκτυχεῖται, εἴτε ὄχι, εἶνε: ἡ ὑποτέλεια τοῦ ἀσθενοῦς εἰς τὸν ἰσχυρόν· διότι βέβαια ἡ ὀργάνωσις καθορίζεται ὑπὸ τοῦ περιεχομένου τῆς βουλήσεως τοῦ ἰσχυροῦ, ὑπὸ τῆς ἐπιβαλλομένης θελήσεως. Οἱ σκοποὶ τοῦ ἰσχυροῦ δύναται βέβαια νὰ εἶναι καὶ εἶναι πράγματι εἴτε σκοποὶ οἱ ὁποῖοι ἀφορῶσιν αὐτὸν μόνον (τὰ ἰδιά του συμφέροντα), εἴτε καὶ

σκοποὶ οἱ ὅποιοι ἀφορῶσιν ἐξ ἴσου καὶ τοὺς ἄλλους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπιβάλλονται διὰ τῆς ὀργανώσεως· τοῦτο συμβαίνει εἰς τὴν ἐπιδιώξιν ἠθικῶν σκοπῶν, πάντως εἰς τὴν Πολιτείαν ὡς ὀργάνωσιν δικαίου, πρόκειται πάντοτε ἢ ἐπιβαλλομένη θέλησις τοῦ ἰσχυροῦ, ἢ βία τῆς ἐπικρατούσης (ἰσχυρᾶς) θελήσεως. Εἰς τὸν καθορισμὸν ὑλικῶν ἀναγκῶν τοῦ βίου ἢ ἀρχὴ αὕτη τῆς ὑποτελείας φαίνεται μόνον καθαρώτερα, συναντᾶται ὅμως πανταχοῦ.

Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Πολιτείας παρουσιάζεται ὁμοῦ καὶ νέον δόγμα ὀργανώσεως. Εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν μου κατέληξε νὰ δεχθῶ ὅτι ἡ ἀνάπτυξις λαμβάνει ὀρισμένην κατεύθυνσιν, καθώρισσα δὲ τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ὡς τὴν ἐν τῇ ἀνελιξίᾳ βαθμηδὸν πραγματοποιουμένην προσπάθειαν, νὰ ἀναγνωρισθῇ ὁ ἀνθρώπος ὡς ἀνθρώπος (ἕκαστος ὡς ἰσάξιος καὶ ἴσα δικαιούμενος πρὸς πάντα ἄλλον). Μὲ ἄλλους λόγους: μὲ τὴν ἀνάπτυξιν ἀπορρίπτεται ἡ ἰδέα τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἢ ἀνέλιξις βοηθεῖ τὴν τάσιν τῆς καταργήσεως τῆς ἰδέας ταύτης. Διετύπωσα τὴν προσπάθειαν ταύτην ὡς «ἀναγνώρισιν τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀνθρώπου», διότι ἡ κατάργησις τῆς ἰδέας τῆς ἐκμεταλλεύσεως δὲν ἐπιδιώκεται μόνον ἐκ τῶν κάτω, ἀλλὰ ἐπιζητεῖται δι' ἠθικῶν παραγωγῶν καὶ ἔνεκα ἠθικῶν αἰτημάτων καὶ ἐκ τῶν ἄνω (ἐκ μέρους τῶν πρῶν ἐκμεταλλευτῶν). Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ τάσις τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἡ ἀναγνώρισις ἐκάστου ἀνθρώπου ὡς ἀνθρώπου (ὡς ἴσα δικαιουμένης καὶ ἰσαξίας προσωπικότητος), εἶναι φανερόν ὅτι ὅταν πραγματοποιηθῇ ἡ τάσις αὕτη, ἡ Πολιτεία θὰ διεμορφουτο εἰς δημιουργήμα, εἰς τὸ ὁποῖον ναὶ μὲν ἕκαστος ἔξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ ἐξυπηρετεῖ ὁμοῦ αὐτὸς ἑαυτόν, καὶ ἀναπτύσσεται ἐλεύθερα. Ἡ πραγματοποίησις τῆς πολιτείας ταύτης θὰ παρίστα λοιπὸν ἔνωσιν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ὀργανοῦνται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰδίας θελήσεώς των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

● ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Συνήθως ἀντιτίθεται ἡ Πολιτεία πρὸς τὴν Κοινωνίαν. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἐπαναστάσεως συνήθισαν ἐν Γαλλίᾳ νὰ μεταχειρίζονται διὰ τὸν ἀστικὸν πληθυσμὸν (πολίτας) τὴν λέξιν «société», ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Πολιτείαν, τὴν ὁποίαν ἀντελαμβάνοντο ὡς ἔννοϊαν περιλαμβάνουσαν τὸν βασιλέα μετὰ τῶν ὑπαλλήλων καὶ στρατιωτῶν του. Διὰ τὴν Κοινωνίαν (ἑταιρείαν) τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου μεταχειρίζοντο τὴν λέξιν «Compagnie». Ἐν Γερμανίᾳ ὁ L. V. Stein¹⁾ ἀντέθεσε τὴν

1) Ἡ βλ. Begriff der Gesellschaft und System der Staatswissenschaften 2. T. Gesellschaftslehre 1856 σ. 34.

Κοινωνίαν, ὡς τὸ σύνολον τῶν ὑλικῶν συμφερόντων τῶν συνδεομένων μὲ τὴν ἰδιοκτησίαν, ἐπομένως τὸ ἀπρόσωπον, πρὸς τὴν Πολιτείαν τὸ προσωπικόν. (Ο R. V. Mohl¹) ἐθεώρησε τὴν Κοινωνίαν ὡς τὴν ὁλόκληρα προσώπων μὲ εἰδικὴν δρᾶσιν (ἐπιστημονικὴν, καλλιτεχνικὴν, ἐπαγγελματικὴν, ἐμπορικὴν), ἡ ὁποία ξεχωριστὰ ἀπὸ τὴν Πολιτείαν ἐπιδρᾶ ἐπ' αὐτῆς, τὴν Πολιτείαν δὲ ὡς τὸ γενικόν, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει ὅλας τὰς Κοινωνίας (ἐταιρείας καθὼς καὶ ἐπαγγέλματα καὶ τάξεις).

Τὸ κατ' ἐμέ, δὲν στηρίζεται τοιαύτη τις ἀντίληψις περὶ Κοινωνίας καὶ Πολιτείας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀναλύσεώς μου. Εἶδομεν ὅτι Κοινωνία ἀρχικῶς σημαίνει μόνον ὁργανωμένην ὁλόκληρα ἀνθρώπων. Τοιοῦτοτρόπως ἀποκλείεται πρωτίστως κάθε συζήτησις ἂν πρέπει νὰ ἀντιπαριστώμεν τὴν Πολιτείαν πρὸς τοὺς πολίτας, ἢ ἂν ἡ Πολιτεία περιέχει ἐν ἑαυτῇ ὅλας τὰς Κοινωνίας ἢ ὄχι. Ἀφοῦ ἡ Κοινωνία παριστᾷ ὁργανωμένην τινα ὁλόκληρα ἀνθρώπων, βέβαια καὶ ἡ Πολιτεία ὡς ὁργανωμένη ὁλόκληρος εἶναι Κοινωνία τις. Ὁ χαρακτηρισμὸς ὅτι ἡ Κοινωνία ἀπαιτεῖ τὴν ἐλευθερίαν ἢ Πολιτεία δὲ τὴν τάξιν, καὶ ἂν εἶνε ὀρθός, δὲν παριστᾷ χωρισμὸν τινα τῆς Κοινωνίας ἀπὸ τῆς Πολιτείας, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐννοηθῇ ὡς διαφορὰ τῆς Πολιτείας ὡς Κοινωνίας, ἀπὸ ἄλλας Κοινωνίας. Ἔτσι εἶνε δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἐντὸς τῆς Πολιτείας κοινωνικὴ ζωὴ, ἡ ὁποία νὰ μὴ εἶναι πολιτειακὴ καὶ ἡ ὁποία μάλιστα νὰ ὑπερβαίῃ τὰ ὅρια τῆς Πολιτείας (π. χ. ἐταιρεία τις λογίων ἢ οἰκονομικὴ ἐταιρεία κλπ.), εἶνε δ' ἀφ' ἑτέρου δυνατόν ἡ ὑφισταμένη Πολιτεία νὰ καταρρεύσῃ δι' ἐπαναστάσεως ἢ καταλήψεως ἢ νὰ ἀνασταλῇ προσωρινῶς ἢ κυριαρχία της, ἐνῶ ἐξακολουθοῦσιν ὑφιστάμεναι καὶ συγκροτούμεναι αἱ ἐν τῇ Πολιτείᾳ διάφοροι καθ' ἕκαστον Κοινωνίαι (ἐταιρείαι).² Δὲν πρόκειται δηλαδὴ περὶ ἀντιθέσεως μεταξὺ Πολιτείας καὶ Κοινωνίας, ἀλλὰ μόνον περὶ τοῦ εἶδους τῶν Κοινωνιῶν αἱ ὁποῖαι συνυπάρχουσιν.

Ἀφοῦ παρεδέχθημεν λοιπὸν ὅτι Κοινωνία εἶναι ὁργανωμένη ὁλόκληρος ἀνθρώπων, τότε τὸ ζήτημά μας δὲν εἶναι πλέον ἂν ἡ Πολιτεία εἶναι Κοινωνία τις, ἀλλὰ εἰς ποῖον εἶδος Κοινωνίας ὑπάγεται. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πρέπει νὰ ἀνεύρωμεν τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς Πολιτείας ὡς ὁργανώσεως καὶ νὰ παραβάλωμεν τοῦτο πρὸς τὰ γνωρίσματα τῶν Κοινωνιῶν τὰς ὁποίας καθωρίσαμεν ἀνωτέρω.

Ὡς χαρακτηριστικὸν εἰς τὴν ὁργάνωσιν τῆς Πολιτείας ἀπαδείχθη ἡ ἐξῆς κατάστασις: μερικὰ ἄτομα (μέρος τι τῶν μελῶν) ἀναγκά-

1) Ὁ Lexis (εἰς Elsters. Wörterb. d. Volkswirtschaft II 576) καταλήγει εἰς τοῦτο χωρὶς ἑμοῦ κατὰ τὴν γνώμην μου καὶ νὰ τὸ ἐξηγῇ ὀρθῶς.

2) Πρὸςλ. Geschichte und Literatur der Staatswissenschaften I. T. (1856) σ. 86 f. καὶ Enzyklopädie der Staatsw. 2. Bd. 1872 σελ. 34.

ζονται ὡς ὀργάνωσις νὰ ἀναγνωρίζωσι τὴν ἐκδήλωσιν τῆς βουλήσεως ἄλλων ἀτόμων (τοῦ ὑπολοίπου μέρους τῶν μελῶν). Τοῦτο ὅμως εἶναι νέον χαρακτηριστικὸν πρὸς τὰ ἄλλα δύο τὰ ὁποῖα πρότερον διεκρίναμεν εἰς τὰ δύο εἶδη τῶν Κοινωνιῶν. Δηλαδή εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς Πολιτείας ὡς ὀργανώσεως, δὲν πρόκειται περὶ ὀργανώσεως γεννωμένης καὶ ὑφισταμένης σιωπηρῶς διὰ τῆς ὁμοιότητος τῶν ἡθῶν, ἐθίμων καὶ ἀντιλήψεων, ὅπως τοῦτο συμβαίνει εἰς τὴν Κοινωνίαν, τὴν ὁποίαν ἐχαρακτήρισαμεν ὡς κοινότητα ἀντιλήψεων. Δὲν ἔχομεν ὅμως εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς Πολιτείας ὡς ὀργανώσεως οὔτε τὴν ἐκουσίαν (διὰ δηλώσεως τῆς βουλήσεως λαμβάνουσας χώραν) ὀργάνωσιν συνεταιριζομένων ἀνθρώπων, ἢ ὁποῖα προκύπτει ἐκ τῆς ἐπιδιώξεως ὀρισμένου σκοποῦ, ὅπως τοῦτο συμβαίνει εἰς τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς Κοινωνίας, τὴν ὁποίαν ἐχαρακτήρισαμεν ὡς ἐταιρεία ἐπιχειρήσεων. Εἰς τὴν Πολιτείαν δὲν συνέρχονται μὲν τὸ πρῶτον τότε οἱ ἄνθρωποι διὰ νὰ ὀργανωθῶσι, καὶ κατὰ τοῦτο ἡ Πολιτεία ἔχει ὁμοιότητά τινα πρὸς τὴν Κοινωνίαν, ὡς κοινότητα ἀντιλήψεων. Εἰς τὴν Πολιτείαν ὅμως ἡ ὀργάνωσις δὲν ὑφίσταται ἀπλῶς σιωπηρῶς, ὅπως εἰς τὴν κοινότητα τῶν ἀντιλήψεων, ἀλλ' ἡ ὀργάνωσις πραγματοποιεῖται συνειδητὰ ἐπιδιωκόμενη καὶ συνειδητὰ γεννωμένη. Οὕτως ἡ Πολιτεία ὡς ὀργάνωσις ὁμοιάζει κατὰ τοῦτο πρὸς τὰς ἐταιρείας ἐπιχειρήσεων· δὲν συνέστη ὅμως πάλιν ἡ Πολιτεία ὅπως κάθε ἄλλη ἐταιρεία ἐπιχειρήσεων μὲ τὴν πρόθεσιν τῆς πραγματοποιήσεως σκοποῦ τινος, οὔτε ἡ ὀργάνωσις τῆς εἶναι ὁμοία πρὸς ὀργάνωσιν οἰασθήποτε ἐταιρείας ἐπιχειρήσεων, δηλαδή ἐλευθέρα δήλωσις βουλήσεως ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ· ἡ ὀργάνωσις τῆς Πολιτείας εἶναι, ὡς κατέδειξα, ἀκόμη καὶ προκειμένης τῆς πραγματοποιήσεως ἡθικῶν σκοπῶν, ἐπιβολῆ διὰ τῆς βίας.

Πρέπει λοιπὸν νὰ παραδεχθῶμεν πρὸς τὰ δύο τέως εἶδη τῆς Κοινωνίας: τῆς κοινότητος τῶν ἀντιλήψεων καὶ τῆς ἐταιρείας ἐπιχειρήσεων καὶ τρίτον εἶδος, τὴν πολιτικὴν Κοινωνίαν, τὴν Πολιτείαν. Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς Πολιτείας εἶναι ὅτι ἡ ὁλότης τῶν ἀνθρώπων ὀργανοῦται ἐν αὐτῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σκοπῶν τῆς (ἐκάστοτε) ἰσχυροτέρας θελήσεως· ἡ ὀργάνωσις τῆς Κοινωνίας ταύτης γεννᾶται θετικῶς ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τῆς ἰσχυροτέρας θελήσεως, ἢ ὁποῖα ἐπιβάλλεται εἰς τὴν ἀσθενεστέραν, εἰς τὴν ἐν τῷ ἀγῶνι ἡττηθείσαν.

Ἡ ἀνάπτυξις ὅμως τῆς ὀργανώσεως τῆς Πολιτείας παρουσιάζει ὡς ἀνωτέρω ἀνέπτυξα, καὶ μίαν δυνατὴν φάσιν τῆς Κοινωνίας, τῆς πολιτικῆς Κοινωνίας. Πρόκειται δηλαδή περὶ τοῦ εἶδους τῆς Κοινωνίας, ἣτις γεννᾶται ἐκ τῆς κατευθύνσεως ἐκείνης τῆς ἐξελίξεως, ἢ ὁποῖα θέλει «νὰ ἀναγνωρισθῇ ὁ ἄνθρωπος ὡς ἄνθρωπος!» Μὲ ἄλλους λόγους: γε-

νική λαϊκή θέλησις ἡ ὁποία ἐκδηλοῦται ὡς ὀλοκληρωτικὴ παμψηφία δὲν ὑφίσταται βέβαια σήμερον, οὔτε θὰ ὑπάρξῃ ποτέ : οἱ ἄνθρωποι γεννῶνται διαφορετικοὶ καὶ ἐπιδιώκουσι καὶ διαφορῶς σκοποὺς, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὴν ιδεώδη ἠθικὴν Πολιτείαν θὰ εὐρεθῇ ἱκανωτέρα τις μειοψηφία ἢ πλειοψηφία, ἡ ὁποία θὰ ὀδηγῇ τοὺς ἄλλους καὶ θὰ προδιαγράψῃ εἰς αὐτοὺς τὰ καθήκοντά των. Ὁ ἐξαναγκαστικὸς λοιπὸν χαρακτήρ τῆς πολιτικῆς Κοινωνίας θὰ παραμείνῃ αἰωνίως. Ἡ ἀνέλιξις ὅμως παρουσιάζει ὡς εἶδομεν, τὴν τάσιν πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀνθρώπου (καταργεῖ δηλαδὴ τὴν ἐκμετάλλευσιν ὑπὸ οἰανδήποτε αὐτῆς μορφῆν). Ἡ ἀνέλιξις λοιπὸν κατευθύνεται πρὸς τὴν πολιτειακὴν ἐκείνην μορφῆν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ὀργανῶν νόμος γαί μὲν ἐπιβάλλεται, ὅχι ὅμως ἐκ τοῦ λόγου ὅτι μέρος τι τῶν πολιτῶν ζῆ εἰς βᾶρος τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ διότι ὁ ὀλιγώτερον ἱκανὸς πρέπει νὰ καθοδηγῆται διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν προορισμὸν του.

Ἡ πολιτικὴ Κοινωνία λοιπὸν εἰς τὴν ἐξέλιξίν της προχωρεῖ πρὸς συνάντησιν τῆς ἐταιρείας ἐπιχειρήσεων : ἡ Πολιτεία ἐπιδιώκει νὰ καταστῇ ἀληθῶς σκόπιμος συνένωσις ὄλων τῶν ἀτόμων, ἡ ὀργάνωσις της δὲ τότε θὰ προέκυπτε, ὡς καὶ εἰς τὰς ἐταιρείας ἐπιχειρήσεων, ἐκ τοῦ ἐπιδιωκομένου ὑφ' ὄλων σκοποῦ, καίτοι ἐκ φυσικῶν, ἤδη μνημονευθέντων αἰτίων, πάντοτε διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ.

Βαίνομεν λοιπὸν πρὸς τὴν Πολιτείαν ταύτην, πρὸς τὴν μορφῆν τῆς πολιτικῆς Κοινωνίας. Τί εἶδους θὰ εἶναι ἡ Πολιτεία, ἡ πολιτικὴ αὕτη Κοινωνία, «σοσιαλιστικὴ δημοκρατία», «Κρατικὸς σοσιαλισμός», ἢ «ἠθικὴ», «ἀνθρωπιστικὴ Πολιτεία», ὡς ἐγὼ τὴν φαντάζομαι, δὲν μᾶς διαφέρει ἐνταῦθα ¹⁾.

1) Πρὸβλ. τὸ ἔργον μου : Philosophie, Allgemeine Weltanschauung. 1911.